

Hingamisteede obstruktsiooni põhjustavad töökeskkonna ohutegurid

Jaanika Sass
Kutsehaiguste ja töötervishoiu keskus

Mõisted ja definitsioonid

Astma on krooniline hingamisteede põletikuline haigus, millele on iseloomulik korduvate episoodidena köha, vilistav hingamine, pingsustunne rindkeres, õhupuudus/hingeldus ja pöörduv õhuvoolu takistus hingamisteedes

Tööga seotud astma (*work-related asthma, WRA*) jaguneb:

- *Kutseastma (occupational asthma, OA)* on töökeskkonna ekspositsioonist põhjustatud astma
- *Kutsetöö tõttu ägenev astma (work aggravated asthma, WAA)* olemasoleva astma või hingamisteede hüperreaktiivsuse süvenemine seoses tööga.

Ohutegur – töökeskkonnas esinev tegur, mis võib ohustada töötaja või töökeskkonnas viibiva isiku elu või tervist.

Kutseastma levimus

- Täiskasvanute astmast 2–23% moodustab kutseastma.
- Kutseastma on kõige sagedasem kopsude kutsehaigus arenenud maades.
- Kutseastma on aladiagnoositud.

Kutseastma jaotus

1. Sensibiliseerijatest põhjustatud kutseastma – erineva sensibilisatsiooniajaga
  - Kõrgmolekulaarsed ained >10 kDa, valgulised, IgE vahendatud immuunreaktsioon
  - Madalmolekulaarsed ained < 10 kDa, reaktiivsed kemikaalid, hapteenidena
2. Ärritajatest põhjustatud kutseastma – ilma latentsajata
  - RADS ehk reaktiivsete hingamisteede düsfunktsiooni sündroom
    - lühiajaline intensiivne ekspositsioon
    - tekkeäeg mõni minut kuni < 24 tundi
    - bronhiaalne hüperreaktiivsus

Osa aineid võib olla nii sensibiliseeriva kui ka ärritava toimega.

Etioloogia

Töökeskonnas on teada ca 250 ainet või tööprotsessi, mis põhjustavad hingamisteede obstruktsiooni.

- Trükitööstus
- Puidu- ja mööblitööstus
- Elektroonika- ja keemiatööstus
- Plastmassi- ja kummitööstus
- Metallide töötlemine, galvaanika
- Kaevandused
- Põllumajandus
- Linnukasvatus
- Tekstiilitööstus
- Toiduainete tööstus

Etioloogia

Kõrge haigestumisriskiga ametid

- Meditsiiniõed
- Hooldajad
- Koristajad
- Keevitajad
- Pagarid
- Maalrid (pripsiga värvimisel)
- Juuksurid
- Talunikud
- Päästetöötajad

Kutseastma diagnoosimine

Astmadiagnoos kinnitatakse tavapärase astmauringutega ja tõendatakse seos tööga.

1. Meditsiiniline ja tööanamnees, objektiivne leid
2. Füsioloogilised uuringud: spiromeetria, BDT, PEF-meetria, metakoliintest, provokatsioonitest töökoha allergeeniga
3. Immunoloogilised analüüsid

Anamnees

Kaebused

- Köha
- Vilistav hingamine
- Pingsustunne rindkeres
- Õhupuudus/hingeldus
- Pöörduv õhuvoolutakistus hingamisteedes

Vähemalt 1 sümptomitest tekib tööl või 4–8 tunni jooksul pärast töökohalt lahkumist!

Anamnees

Kutseastmale on iseloomulik:

- astmakaebuste teke ja süvenemine tööl olles või öösel pärast tööd
- vaevuste leevenemine või taandumine töölt eemal olles vabadel päevadel, puhkuse ajal
- sümptomid tekivad taas tööle naastes
- vaevuste progresseerumine töönädala lõpuks
- kaasneda võivad silmade ärritus ja riniit
- patsient märkab sümptomite seost mõne tööoperatsiooniga või kohaga või ainega kokkupuutel
- sümptomite avaldumine seoses tööga on tüüpiline kutseastma kujunemise alguses, püsiva või korduva ekspositsiooni korral muutuvad sümptomid krooniliseks ja kaob ilmne seos tööga

Anamnees

Üldanamnees

- Kodu ja elukoht
- Hobid
- Toksiliste ainete ekspositsioon
- Astma ravimite kasutamine
- Varasemad allergilised haigused, atoopia, perekonna anamnees allergia suhtes
- Hingamisteede haigused
- Suitsetamine

Tööanamnees

- Praegune ja varasemad töökohad
- Töötamise aeg, daatumid
- Ametikohad
- Tööülesanded
- Töökeskkond: ekspositsioon ainele
- Kas teistel töötajatel on episoodilisi hingamisteede sümptome?

Tööanamnees

Ekspositsiooni täpsustamine

- Aine(te) nimetus, millega töötajal on kontakt
- Kemikaali ohutuskaart
- Töökoha ventilatsiooni tingimused
- Respiratoorsete isikukaitsevahendite kasutamine
- Ekspositsiooni tüüp ja kestus
- Mõõdetud ekspositsioonitase
- Õnnetusjuhtumid, avariid või lekked

Diagnoosimine

Objektiivne leid ja uuringud

- Kopsude auskultatsioonil: normaalne hingamiskahin, kiuned, viled, räginad.
- Spiromeetria + BDT
- Metakoliintest
  - mittespetsiifiline bronhide hüperreaktiivsus normaalse spirograafia korral
- Provokatsioonitest töökoha ainega

Diagnoosimine

PEF-meetria

- PEF mõõtmine iga 2 tunni järel, vähemalt 4 korda ööpäevas:
  - hommikul pärast ärkamist
  - tööpäeva alguses
  - tööpäeva lõpus
  - enne magamist
- Periood vähemalt 4 nädalat
  - sisaldab vähemalt ühte tööst eemalviibitud nädalat
- $\geq 20\%$ ööpäevane kõikumine viitab kutseastmale
- Saab dokumenteerida hilinenud vastust pärast tööpäeva või töövahetuse lõppemist

Diagnoosimine

Immunoloogilised uuringud

- Prick testid tuntud aeroallergeenidega
  - atoopia riskifaktoriks kõrge molekulaarkaaluga allergeenidest põhjustatud astmale
- Nahatestid kõrge molekulaarkaaluga allergeenide puhul ja üksikutel madala molekulaarkaaluga ühenditel, nt plaatina soolad
- RAST, ELISA
  - jahu, looma proteiinid, happe anhüdriidid, plikaathape, isotsüanaadid

Ravi

- Kutseastmat ravitakse samamoodi nagu tavalist astmat
- Vältida kontakti kutseastmat põhjustanud ainega ja ka teiste võimalike sensibiliseerivate või ärritavate ainetega
- Patsiendi regulaarne jälgimine
  - kopsufunktsiooni ja provokatsioonitesti dünaamika
- Töökeskkonna muudatused
  - aine asendamine teisega
  - lokaalse väljatõmbeventilatsiooni parendamine
  - spetsiifilise protsessi isoleerimine, hermetiseerimine
  - ärritavate ainete korral isikukaitsevahendite kasutamine
- Töötamise lõpetamine astmat põhjustanud töökohas

Prognoos

- Kutseastmaga patsientidel võivad astma sümptomid püsida aastaid pärast ekspositsiooni lõppemist.
- Ekspositsiooni jätkamine on seotud astma raskusastme süvenemisega.
- Lühike kestus ja kerge raskusaste ekspositsiooni lõpetamisel on hea prognoosiga

Kutsehaiguste ja töötervishoiu keskuses diagnoositud kopsukutsehaigused

Diagnoos	Kutsehaiguste arv 2010	Kutsehaiguste arv 2011	Kutsehaiguste arv 2012	Kutsehaiguste arv 2013
Obstruktiivne bronhiit J44.8	1	0	0	0
Kemikaalide sisse hingamisest hingamiselundite kahjustus J62.8	1	0	2	0
Allergiline astma J45.0	2	0	3	1
Bronhiaalastma J45.8	5	1	0	1
Kutsehaigused kokku	288	254	175	183

Haigusjuht nr 1

Haiguse anamnees

- 37-aastane naine, hooldaja reanimatsiooniosakonnas, töösuhe kestnud 10 kuud.
- Hemodialüüsiseadme hooldustööde käigus valgus põrandale 4–5 l vett ja ca 0,5 l 2% formaliinilahust.
- 7–8 tundi hiljem oma töovahetuse alguses koristas põrandat ca 15 min.
- Ca 1 tund hiljem, olles parajasti EMO-s, tundis ennast halvasti. Sai kohe arstiabi, taheti isegi intubeerida ja diagnoositi formaliinist tingitud larüngospasmi ja bronhospasmi
- IRO-s valvearsti järelevalve all: tilkinfusioon, sai korduvalt inhalatsioone Ventoliniga, hommikuks enesetunne paranes ja läks koju.

Haigusjuht nr 1

Kaebused ja kliiniline leid

- Kaebused: tööõnnetuse järgselt köha, õhupuudus
- Spirograafial olulist obstruktsiooni ei esine, BDT neg, FBS difuusne endobronhiit
- Inhltsiooni allergeenid neg, formaldehüüd, lateks, kloramiinT – negatiivsed, IgE normis
- Dgn Bronchitis ac (mürgistuse järgne) Asthma bronchiale?
- Ravi: Beclomet 0,4 mg x2, Ventolini vajadusel
- Pärast 2 kuud tvl-l tööle tagasi minnes kõik sümptomid tulid tagasi: õhupuudus, koormustaluvuse langus, köhatamine, peavalud, vähene vesine nohu, silmad vahel punetavad tööl, nahal lööbeid kätel, näol ainult tööl, kodus N

Haigusjuht nr 1

Haiguse kulg

- Järgneva 2 aasta jooksul käis tööl, tõsisemaid kaebusi polnud, aeg-ajalt kurtis peavalu ja nõrkust.
- 2 aastat 2 kuud hiljem pöördus halva enesetunde tõttu töökeskkonnateenistuse poole. Suunati kutsehaiguste ja töötervishoiu keskusesse ekspertiisiks.
- Ekspertiis pooleli, vajalik töökorraldus, st üle viia teisele tööle. Asus tööle koristajana teises osakonnas.
- 3 nädalat hiljem tööl halb enesetunne, nõrkus, hingamistakistus kõri prk-s, kõriturse. Sai esmaabi EMO-s, seisund paranes, püsis tükitunne kurgus. Pt viidi jälgimiseks IRO-sse, kust lahkus koju järgmisel päeval stabiilses seisundis, vähese nõrkustundega.
- 1 kuu tvl-l: õhupuudus hooti, on väga tundlik lõhnadele, eriti halvasti mõjus sterillium, patsient ise seda ei kasutanud, kasutas bacilloli. Kopsudes karenenud h/k, momendil räginateta.

Haigusjuht nr 1

Eluanamnees

- Elab mugavustega korteris
- Koer 10 aastat
- Kodus akvaarium
- Õel kass, käib tihti külas
- Ravimitest Ca Cl2 i/v minestas
- Lapsena olnud terve, allergiat enne ei olnud, talus hästi igasuguseid lõhnasid

Haigusjuht 1

Tööanamnees

- 6 kuud sovhoosi abitööline
- 7 aastat 10 kuud veterinaarkontrolli piiripunkt, veterinaararst
- 1 aasta 5 kuud zookaupluse müüja
- **2 aastat 2 kuud intensiivraviosakonna hooldaja**
Chemipharm Des New, Smell Net, Bozo, Sterillium Virugard, Bactacid,
lahustatavad ravimid
- **Ca 1,5 kuud teises osakonnas koristaja**
Bacillol, Floor-Pluss, Mayeri WC geel

Haigusjuht nr 1

Kutsehaiguse diagnoos ja töökorraldus

Toksiline bronhiit formaldehüüdist (tööõnnetus)

Kõriturse des. vahenditest tööl

Keelatud on kontakt hingamisteid, nahka ja limaskesti ärritavate ainetega, toksiliste ja organismi sensibiliseerivate ainetega, ebasoodne mikrokliima.

Töösuhe lõpetatud TLS § 86 p 4 alusel

Haigusjuht nr 2

Haiguse anamnees

- 66-aastane meespatsient, lukksepp-seadistaja
- Alates 03.01.2007 uus töökoht. Ligi 2 kuud hiljem reedel (töönädala lõpus) õhtul $t^{\circ} 40^{\circ} \text{C}$, külmavärinad, 3–4 tundi hiljem tugev peavalu, jõuetus ja õhupuudus. Paranes 2–3 päevaga, paranemisperioodil tekkis köhatamine rögaeritusega.
- Kahekuuliste vahedega veel 2 sarnast episoodi, mõlemad ka reedeti, paranes 2–3 päevaga, arsti poole ei pöördunud. Neljas episood töönädala keskel ning paranemiseks kulus ligi nädal (arsti poole ei pöördunud).
- Viimane episood esmaspäeval peale 2-nädalast puhkust 10.03.2008. Kiirabi poolt viidud haiglasse, kaebuseks õhupuudus, metalli maitse suus, palavik $39,5^{\circ}$, tasakaaluhäire, produktiivne köha, peavalu, mis tekkis 5 tundi peale tööle asumist.
- Anamneesis 2001. a stenokardiakaebused, oli uuringutel Maarjamõisa Haiglas. Varem on põdenud kopsupõletikku.

Haigusjuht nr 2

Kliiniline leid

- Objektiivne leid: temp 39,1 °C. SpO2 lisahapnikuga 98%, ilma 92%. Nägu punetav. Rahuoleku hingeldus pt sõnul taandunud. Kopsudes ülaväljadel ekspiratoorsed kiuned, alaväljadel kuivad räginaid, hk dex=sin. Cor regul. 78 x min. RR 159/88 mmHg. Kõhukatted palpatsioonil valutud. Perif. turseid ei ole. Perif l/s ei palpeeri.
- Haiglas respiratoorsed kaebused vähenevad, ehkki ekspiratoorsed kiuned-räginaid täiesti ei kao. Ka subjektiivselt rinnus veel „kitsas“ , kiiremal kõnnil tekib hingeldus. 2. päevast alates palavikuvaba.
- Spiro+BDT: kerge restriksioon, reversiiblit obstruktsiooni ei esine.
- EKG: siinusrütm 89 x min, normleid.
- Esimese päeva kopsuRö ü/v nähtud peenkoldeline varjustus tsentraalsel kesk-ülaväljades hiljem rindkere CT uuringul kinnitust ei leidnud – pigem võiks olla tegemist inhalatsioonipalavikuga.

Haigusjuht nr 2

Haiguse kulg

- Hiljem tekkisid kaebused füüsilise koormusega seotud õhupuudusele, jõuetusele, seljavaludele, hommikusele valule rinnaku taga.
- Kaebused: kuiv köha, mis on jäänud püsima pärast 2007. aastat.

Haigusjuht nr 2

Töoanamnees

- Patsient on töötanud viimase aasta vältel lukksepp-seadistajana, st kalanduspüüniste valmistamise masinate hooldajana. Varem töötas elektrikuna teistes ettevõtetes
- Põhiliseks töökohaks nööripunumismasinate saal.
- Nöörimasinate saali kõrval remondilukksepp-seadistajate tööruum, ruumis puudub ventilatsioonisüsteem ja õhuvahetus toimub avatud ukse kaudu. Nööripunumismasinate saal on kõrge ning uste ja akende kaudu toimub küllalt hea õhuvahetus. Ventilatsioonisüsteem on välja ehitamata.
- Tööruumi õhk olevat väga tolmurikas.
- Kaitsevahendeid ei kasutata.

Haigusjuht nr 2

Kutsehaiguse diagnoos ja töökorraldus

Kemikaalide ja gaaside põhjustatud äge kopsuturse. Sünteetiliste kiudainete tolmu, pliitolmu, keemiliste puhastusainete aurude kumuleeruv toime

Töökorraldus: vastunäidustatud on töö kontaktis hingamisteid ärritavate ja kahjustavate ainetega. Keelatud on senise töö jätkamine.

Täna tähelepanu eest!